

มติชนสุดสัปดาห์
ศุกร์ 12 พ.ย. 53

อาหารสมอง นาซีปล้นงานศิลปะ

วีรกร ตรีเศศ

สงครามนอกจากจะทำให้ผู้คนล้มตายมากมายแล้วยังทำให้สูญเสียมรดกศิลปวัฒนธรรมล้ำค่ามหาศาลอีกด้วย ผู้ร้ายในการ “ปล้นสงคราม” ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองก็คือเยอรมันนีและโซเวียต ภาพเขียนอันงดงามล้ำค่าของจิตรกรมีชื่อนับหมื่นชิ้นถูก “ปล้น” ไปอย่างเป็นระบบโดยนาซี แต่ถึงแม้สงครามจะเลิกไปกว่า 60 ปีแล้ว ภาพเขียนเหล่านั้นก็ยังไม่กลับคืนไปสู่เจ้าของเดิม ยังคงค้างอยู่ในพิพิธภัณฑสถานใหญ่ ๆ โดยเฉพาะในยุโรปตะวันออกอย่างไม่อายฟ้าดิน

ฮิตเลอร์นั้นถือว่าตนเองเป็นผู้มีความรู้ด้านศิลปะและมีรสนิยมศิลปะเป็นเลิศ ถึงแม้ว่าตนเองจะไม่ได้เป็นจิตรกรก็ตามที่ (ถูกปฏิเสธการขอเข้าศึกษาใน Vienna Academy of Fine Arts) ฮิตเลอร์ชื่นชอบภาพเขียนคลาสสิกยุโรปและทิวทัศน์เขียนขึ้นก่อน ค.ศ. 1800 ของจิตรกรชั้นครูชาวยุโรป โดยเฉพาะที่เป็นคนเยอรมัน

“การปล้นสงคราม” งานศิลปะของนาซีเป็นไปอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1933 จวบจนสิ้นสงคราม ไม่ว่าจะเป็ถั่วฝักยาว ชาม ของเก่ามีค่า หนังสือ ฯลฯ สิ่งที่ตั้งใจดูความสนใจมากที่สุดคือภาพเขียน

หน่วยที่มีชื่อย่อว่า ERR เป็นผู้ประเมินงานศิลปะที่ยึดมาจากทุกพื้นที่ ๆ ยึดครอง บ้าน คฤหาสน์ โบสถ์ ทุกแห่งจะถูกตรวจค้นและยึดงานศิลปะที่คาดว่ามีค่า เมื่อประเมินแล้วครั้งหนึ่งจะเป็นของฮิตเลอร์เพื่อเอาไปตั้งพิพิธภัณฑสถานศิลปะของตนในอนาคต (Führermuseum) อีกส่วนหนึ่งแบ่งให้ Hermann Göring (ผู้นำนาซีคนสำคัญ) ผู้นำนาซีคนอื่น ๆ และส่วนหนึ่งเอาไปขายเพื่อตั้งกองทุนสนับสนุนนาซีหลังสงคราม (เพื่อหนีไปอยู่อเมริกาได้)

ประเทศหนึ่งที่อื้อฉาวในปัจจุบันจากการไม่ยอมคืนภาพเขียนจำนวนมากให้แก่
เจ้าของเดิมก็คือฮังการี ผู้นำครอบครัวเศรษฐียิวชื่อ Baron Mor Lipot Herzog มีภาพเขียนของ
จิตรกรมีชื่อ เช่น Monet/ Renoir/ El Greco/ Courbet/ Velázquez ฯลฯ
รวมกว่า 2,500 ชิ้นก่อนที่จะถูกยึดไปทั้งหมดโดยนาซีใน ค.ศ. 1934 เมื่อกองทัพนาซีเข้ายึดครองฮังการี
ทายาทของครอบครัว Herzog ซึ่งปัจจุบันอาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา พยายามทวง
ภาพจำนวนมากที่แขวนอยู่ในหลายพิพิธภัณฑ์ในฮังการีและโปแลนด์ ซึ่งครอบครัวยืนยันว่าเคยเป็น
ของตนตามรายการที่บรรพบุรุษบันทึกไว้ แต่สิ่งที่ได้รับตอบก็คือความเฉยเมย เป็นตุ๊กตาหินของ
ทั้งสองรัฐบาลซึ่งเป็นเจ้าของพิพิธภัณฑ์เหล่านี้

David de Csepel ทายาทของตระกูล Herzog อายุ 44 ปี พยายามทวงภาพเหล่านี้
มากกว่า 20 ปี แต่ก็ไม่เป็นผล ล่าสุดจึงยื่นฟ้องต่อศาลสหรัฐอเมริกาเพื่อสร้างแรงกดดันให้รัฐบาล
ฮังการีอับอายชาวโลกเพราะถึงแม้ว่ารัฐบาลฮังการีจะได้ภาพกลับคืนมาจากนาซีหลังสงครามแต่ก็ไม่
ยอมคืนให้แก่เจ้าของที่แท้จริงผู้ถูกยึดไปอย่างไม่เป็นธรรม

รัฐบาลโปแลนด์นั้นในขณะนี้กำลังจะคืนภาพหนึ่งอันเป็นผลงานของจิตรกร Courbet
ให้แก่ครอบครัวนี้หลังจากต่อสู้และพิสูจน์ความเป็นเจ้าของมายาวนาน ตามนัยของข้อตกลงของ
นานาชาติในปี 1998 ที่จะให้คืนทรัพย์สินทั้งหมดของยิวที่ถูกฆ่าในสงครามล้างเผ่าพันธุ์
(Holocaust) ให้แก่ทายาท

ถึงแม้หลายประเทศได้ทำตามข้อตกลงนี้ แต่ก็ยังมีภาพเขียนอีกนับร้อยนับพันภาพ
ยังแขวนอยู่ในพิพิธภัณฑ์ในสหรัฐอเมริกา และหลายประเทศในยุโรปเนื่องจากทายาทไม่อาจพิสูจน์
ความเป็นเจ้าของได้อย่างชัดเจน ถ้าจะว่ากันอย่างยุติธรรมแล้ว การคืนภาพไม่ใช่เรื่องง่าย
เนื่องจากภาพที่ถูก “ปล้น” ไประหว่างสงครามมีจำนวนมากถึงร้อยละ 20 ของภาพเขียนศิลปะตะวันตก
ในยุโรปทั้งหมด

เหตุใดรัฐบาลฮังการีจึงไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับภาพที่ถูก “ปล้น” ไป และได้กลับคืน
มา และเหตุใดไม่คืนภาพให้เจ้าของ? มีการคาดเดาว่าคำตอบผูกพันกับประวัติศาสตร์ของ

ฮังการีในสงครามโลกครั้งที่สอง กล่าวคือฮังการีมองว่าตนเองเป็นเหยื่อของสงครามเนื่องจากถูกกองทัพฮิตเลอร์ยึดครองและเป็นมิตรกับนาซีมาตลอดอย่างน่าละอาย แม้แต่ในปัจจุบันในโรงเรียนก็ไม่มี การเรียนเรื่องราวของ Holocaust การคืนภาพให้เจ้าของที่เป็นยิวเท่ากับเป็นการเตือนใจให้ผู้คนนึกถึงบทบาทอันแนบแน่นของตนกับนาซีในอดีต อีกทั้งการคืนภาพอาจไปกระตุ้นพวกรักชาติให้ออกมาต่อต้านจนอาจเกิดความรู้สึกเกลียดชังยิวขึ้นมาอีกครั้งได้

นอกจากนี้ก็คาดเดาว่ารัฐบาลอาจเกรงการเรียกร้องให้ชดใช้ความเสียหายที่ได้ทำกับคนฮังการีเชื้อสายยิวในอดีตซึ่งอาจตามมาหลังจากการคืนภาพเขียน เงินชดเชยก้อนนี้จะใหญ่มากจนรัฐบาลสู้ไม่ไหว ทางออกที่ดีที่สุดก็คือเฉยไว้ไม่คืนภาพ

อีกประเทศหนึ่งที่ “ปล้น” ของมีค่ายามเมื่อยึดครองดินแดนได้ตอนใกล้สงครามจบลงก็คือโซเวียตโดยฝีมือของกองทัพแดง (Red Army) คงจำกันได้ว่าจุดจบของกองทัพฮิตเลอร์เริ่มเมื่อฝ่ายพันธมิตรประสบความสำเร็จในการยกพลขึ้นบกที่นอร์ม็องดีของฝรั่งเศสในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1944 และลุยเดินหน้าไปยังเบอร์ลินโดยใช้เวลา 1 ปี ในขณะที่กองทัพแดงก็บุกลุยมาเพื่อต้องการให้ถึงเบอร์ลินก่อนพันธมิตร ระหว่างทางกองทัพแดงก็ “ปล้น” งานศิลปะ แต่ก็ถูก “ปล้น” งานศิลปะโดยกองทัพนาซีเป็นจำนวนมากเช่นกันเมื่อครั้งฮิตเลอร์บุกเข้าไปในโซเวียตก่อนหน้านี้

การ “ปล้น” ของมีค่าโดยผู้ชนะสงครามกระทำกันเป็นประจำมานับพันปี ไม่ว่าจะสงครามกรีก-โรมัน หรือสงครามในยุโรป หรือไทยพม่า ล้วนมีพฤติกรรมไม่ต่างกันทั้งนั้น เป็นที่ยอมรับกันว่ากองทัพอเมริกันในสงครามโลกครั้งที่สองก็ “ปล้น” เช่นกัน หากกระทำในระดับบุคคลโดยกองทัพห้าม ซึ่งต่างจากกองทัพนาซีและกองทัพแดงที่กระทำอย่างเป็นระบบ

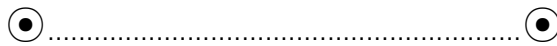
สงครามไม่เคยให้คุณใคร รังแต่จะทำให้จิตใจคนเสื่อมทราม สามารถกระทำสิ่งที่ตนเองไม่เคยคิดว่าจะกระทำได้ในยามสงบ ถ้าเราไม่ต้องการเห็นสิ่งเลวร้ายสุด ๆ ออกมาจากตัวมนุษย์แล้ว เราก็ต้องช่วยกันป้องกันไม่ให้มีสงครามครับ

เครื่องเคียงอาหารสมอง : มีเรื่องสั้นเรื่องหนึ่งเขียนขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ของ Jeffrey Archer นักเขียนมีชื่อของอังกฤษ (เขียน Kane and Able/ First Among Equals/ A Matter of Honor ฯลฯ) เกี่ยวกับการโจรกรรมเพชรที่เตือนใจให้ร้านขายเพชรทั้งหลายต้องระมัดระวัง

เรื่องก็มีอยู่ว่าหญิงคนหนึ่งวางแผนให้คู่รักไปขโมยเพชรเม็ดงามจากร้านมีชื่อของลอนดอน โดยให้แต่งตัวดี คุ้มเงิน เข้าไปขอดูเพชรหลายเม็ดในห้องชมเพชรส่วนตัว ขณะดูอยู่กับคนขาย ๆ ก็สังเกตเห็นว่าเพชรเม็ดใหญ่หายไปหนึ่งเม็ด คนขายก็ต่อว่า ลูกค้าก็ถูกจับค้นตัว เอ็กซ์เรย์กระเพาะอาหาร ค้นทั่วร่างกายก็ไม่พบแม้แต่เงา

จากนั้นอีก 2 ชั่วโมงต่อมาหญิงคู่รักก็เข้าไปขอดูเพชรแบบเดียวกันแต่ไม่ซื้อ และเพชรก็ไม่หายด้วย แต่หลังจากขึ้นรถมาแล้วเธอก็ควักเพชรเม็ดใหญ่ที่แฟนต้องการขโมยนั้นออกมาดู

ภาพตัดมาตอนจบที่คนทำความสะอาดห้องชมเพชรพบเศษหมากฝรั่งอันใหญ่ติดอยู่ใต้พนักโต๊ะ ก็ดำใจว่าคนอะไรกินหมากฝรั่งแล้วยังเอาเศษมาแปะไว้ให้น่ารังเกียจ

น้ำจิ้มอาหารสมอง : By gaming we lose both our time and treasure, two things most precious to the life of man.

(Felltham ค.ศ. 1602-1668)

การพนันทำให้สูญเสียทั้งเวลาและของมีค่า สองสิ่งที่มีค่าที่สุดของชีวิตมนุษย์

